

למה אין מצווה להיות נזיר ? ואיך קוראים לאלוקים / שיעור בספר הכוזרי

מ"ה

אמר הכוזרי: הערת והשונית, והיטבת להעיר ולהשוות. אולם היה ראוי שנראה מביניכם מתנזרים ופרושים רבים יותר מאשר מבין זולתכם.

מ"ו

אמר החבר: קשה לי ששכחת את העקרונות שהצעתי בפניה, ואתה הודית בהם. האם לא הסכמנו שאין להתקרב אל אלהים אלא במעשים שאלהים צנה עליהם? וכי חושב אתה שההתקרבות אינה אלא הכניעה והשפלות וכיוצא בהן?

מ"ז

אמר הכוזרי: אכן, יחד עם הצדק. כך אני חושב. קראתי בספריכם את הכתוב: "מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך" וגו' (דברים י', יב), וכן: "...ומה ה' דורש

מעמך [כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך]" (מיכה ו', ח), ורבים כיוצא באלו.

מ"ח

אמר החבר: אלה וכיוצא בהם הם החקות השכליות. הן הכנה והקדמה לתורה האלהית; קודמות לה בטבע ובזמן. הן הכרחיות בהנהגת כל צבור שהוא של בני-אדם. אפלו צבור של שוודים מכרח לנהג בצדק בינם לבין עצמם. אחרת חברתם לא תתמיד. כאשר הגיע מרים של ישראל עד כדי שהקלו במצוות השכליות²⁴⁹ והמדיניות ההכרחיות לכל צבור - כשם שלכל פרט הכרחיים דברים טבעיים כגון אכילה ושתייה, תנועה ומנוחה, שנה ויקיצה - והחזיקו עם זאת בעבודות-ה', כגון הקרבנות ומצוות אלהיות שמעיות אחרות, אלהים הסתפק לגביהם בפחות. נאמר להם: "הלואי שמרתם את המצוות שהחברות

הפחותות והנחותות ביותר מקפידות עליהן, כגון הצמדות לצדק ולטוב וההודאה בחסדו של אלהים". כי התורה האלהית לא תשלם אלא לאחר שתשלם התורה המדינית והשכלית, ובתורה השכלית יש הצמדות לצדק והודאה בחסדו של אלהים. מי שדבר זה אבד ממנו - מה לו ולקרובות, לשבת, למילה, ולדברים אחרים שאין השכל מחיכם ולא שוללם? מצוות אלה נתיחדו בהן ישראל בנוסף לשכליות, ובגללן יש להם חסד²⁵⁰ הדבר האלהי. הם אינם יודעים כיצד מתחייבות המצוות האלה, כשם שאינם יודעים כיצד קורה שיוֹרד כבוד ה' ביניהם ואש ה' אכלת את קרבנותיהם, וכיצד שמעו את הפגנה-בדבור של האל, וכיצד ארע להם כל מה שארע, דברים שהשכל אינו סובל אותם לולא הראיה עין בעין שלא נתן לשלל אותה.

בגלל דברים כגון אלה נאמר להם: "ומה ה' דורש ממך" (מיכה ו', ח) ו"עולותיכם ספו על זבחיכם [ואכלו בשר]. כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציאי אתם מארץ מצרים על דברי עולה וזבח" (ירמיה ז', כא-כב) ודברים אחרים הדומים לזה. היתכן שאיש ישראלי יצטמצם בעשות משפט ואהבת חסד (מיכה שם) וישמיט את המילה, השבת

ואת יתר המצוות ויזליח?

מ"ט

אמר הכוזרי: לא בהתאם למה שאתה הקדמת, אלא לדעת הפילוסופים - אדם נעשה מעלה מבלי שיהיה אכפת לו באיזה אופן הוא מתקרב, אם על-ידי שהוא מתנהג, או על-ידי שהוא מתנצר, או שמקבל דת אחרת, או במה שיבדה לעצמו. חזרנו אל הימרה להסתמך על-השכל, ההגיון וההתחכמות, ויהיה כל איש מן האנשים קובע הלכה לעצמו על-פי מה שההגיון שלו קובע, וזה לא יתכן.

נ'

אמר החבר: התורה האלהית אינה מצנה אותנו על פרישות, אלא על אופן ונתינה לכל כוח מכוחות הנפש והגוף את חלקו בצדק בלי הפרזה, כי ההפרזה בכוח אחד היא קפוח כוח אחר. הנוטה אל כוח התאנה מקפח את כוח החשיבה; ולהפך. ומי שנוטה אל כוח ההשתלטות מקפח כוחות אחרים. לכן צום ממשך אינו עבודת-ה' למי שתאוותיו חלשות ורפויות וגופו חלש. אדרבה ההתענגות היא כאן תרופה נגדית ואמצעי של זהירות. גם להמעיט בממון אינה עבודת-ה' כאשר הוא מזדמן בהתר ובקלות והרונחתו אינה מסיחה אותו מן הלמוד והעשיה; כל שכן לבעל משפחה ובנים המקנה להוציאו על מה שמשביע-את-רצון אלהים. אדרבה, ראוי לו יותר להרבות ממון.

ובכלל, תורתנו מחלקת בין היראה, האהבה והשמחה. התקרב אל אלהיך בכל אחת מהן. הכנעתך בימי התענית אינה קרובה אל אלהים יותר משמחתך בשבתות וימים טובים, כאשר שמחתך היא מתוך מחשבה וכונה. וכשם שהתחנונים צריכים מחשבה וכונה, כן

השמחה במצותו ותורתו צריכה מחשבה וכונה, כדי שתשמח בעצם התורה מתוך אהבה למחוקקה. ותראה מה שהעדיף אותך בו, כשאתה כביכול אורחו, מזמן אל שלחנו וחסדיו, ותודה על זאת בלבך ובגלוי. ואם הגיעה עליצותך עד כדי שתזמר ותרקד מתוך שמחתך בתורה דוקא, אזי אותה זמרה ואותו רקוד הם עבודתיה' וקשר בינך ובין הדבר האלהי. תורתנו לא הניחה דברים אלה בלתי-מגדרים אלא מדיקים. שכן אין ביכלתו של בשר-ודם לקצב את מה שטוב לכוחות הנפשיות והגופים, לקבוע כמה מנוחה וכמה תרגול-גופני טובים לנו, ולקבוע-את-שעור היבול שתוציא האדמה בטרם תשבת בשמטה ויובל, ומתי ינתן ממנה המעשר, וכיוצא בזה. לכן צוה את שביתת השבת, את שביתת החגים ואת שביתת הארץ; והכל זכר ליציאת מצרים וזכרון למעשה בראשית.²⁵¹ כי שני הדברים קשורים זה בזה, כי שניהם באו לידי גמר ברצון האלהי בלבד, לא באקראי ולא בטבע. כמו שאמר יתעלה: "פי שאל נא לימים ראשונים [אשר היו לפניך למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים, הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמהו?] השמע עם קול אלהים [מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי?]" או

המאמר השני

א'

כפי שזכר בתולדות הכוהנים, גלה הכוהני לנזיר שלו את סוד חלומו ואת חלומי החזיר שיקבש בהרי ורסאן⁹² את המעשה הרצוי בעיני אלהים. שניהם, המלך והנזיר, הלכו יחדו אל ההרים השוממים הסמוכים לים ונתקלו בלילה באותה מערה שהיו שוכתים בה בכל שבת אנשים מקרב היהודים. שניהם הציגו עצמם בפניהם, קבלו את דתם, ונמולו באותה מערה. הם חזרו לארצם כשהם מתמידים להחזיק בדת היהודים. תחלה הסתירו את אמנותם. אחר כך התחכמו וגלו את הסוד מעט מעט לאנשים מקרב בני עליה שלהם עד

אשר היו רבים. אז גלו את הסוד ברבים, והתחזקו להכניס את שאר הכוהנים בדת היהודים. הם הזמינו מן הארצות חכמים וספרים ולמדו את התורה. הם הצליחו, גברו על אויביהם, וכבשו ארצות. נחשפו להם אוצרות. צבאם גדל עד שמנה מאות אלפי חיילים. הם אהבו את הדת והשתוקקו לבית המקדש⁹³ עד כדי כך שהקימו דגם של המשכן שהקים משה, עליו השלום. הם כבדו את האזרחים מקרב בני ישראל, והתברכו בהם, כמו שמוכא בדברי ימיהם.

כאשר למד המלך את התורה ואת ספרי הנביאים לקח לו את החבר הזה למורה והתחיל שואל אותו שאלות עבריות. השאלה הראשונה ששאל אותו הייתה בדבר השמות והתארים המיחסים לאלהים וההגשמה הנראית בחלק מהם, אף שהדבר רחוק מן השכל, וגם התורה מרחיקה אותו בדברים ברורים.

אמר החבר: שמות אלהים יתעלה כלם - למעט המפורש - הם כנויים ותארי יחס הלקוחים מהפעלויותיהם של הנבראים על ידו בגלל גזרותיו: הוא קרוי רחום כְּאִשֶׁר מִשְׁתַּפֵּר מִצְבוּ שֶׁל מִי שֶׁבְּנִי-אָדָם הָיוּ חוֹמְלִים עָלָיו בְּגִלְל רַע מְצָבוּ. לְכֵן הֵם מִיַּחְסִים לְאֵל רַחֲמִים וְחֶמְלָה. לְגַבִּינוּ הֵן לְאִמְתּוֹ שֶׁל דָּבָר חֲלֹשֶׁת נֶפֶשׁ וְרַפְיוֹן אַפִּי. לֹא לְגַבִּיו יִתְעַלֶּה. הוּא שׁוֹפֵט צָדֵק הַגּוֹזֵר עָנִי עַל אָדָם אֶחָד וְעֹשֶׂר עַל אֶחָד, מִבְּלִי שֶׁעֲצֻמוֹתוֹ תִּשְׁתַּנֶּה, וּמִבְּלִי שִׁירְחָם עַל הָאֶחָד או יִכְעַס עַל הָאֶחָד. יֵשׁ שְׁאֵנוּ רוֹאִים כְּגוֹן זֶה אֲצֵל שׁוֹפְטִים בְּנִי-אָדָם. בָּאוֹת לְפָנֵיהֶם בְּעִיּוֹת וְהֵם גּוֹרִים עַל-פִּי מֶה שֶׁהַתּוֹרָה קוֹבֵעַת, וְאִזּוֹ אֲנָשִׁים מְאֹשְׂרִים וְאֲנָשִׁים אַחֲרִים אֲמֻלִּים. כִּךְ הוּא נֶעֱשֶׂה בְּעִינֵינוּ, לְפִי הַשְּׁפָעֶתוֹ, פֶּעַם אֵל רַחוּם וְחַנוּן⁹⁴ וּפֶעַם אֵל קָנָא וְנוֹקָם,⁹⁵ בְּעוֹד שֶׁהוּא יִתְעַלֶּה אֵינוֹ מִשְׁתַּנֶּה מִתְאָר אֵל תְּאָר.

בְּסִכּוּמוֹ שֶׁל דָּבָר מִתְחַלְקִים הַתְּאָרִים - לְמַעַט הַשֵּׁם הַמְּפּוֹרֵשׁ יִתְעַלֶּה - לְשִׁלוּשָׁה חֲלֻקִּים: תְּאָרֵי הַשְּׁפָעָה, תְּאָרֵי יַחַס וְתְּאָרֵי שְׁלִילָה.

תְּאָרֵי הַשְּׁפָעָה לְקוֹחִים מִן הַשְּׁפָעוֹת הַיּוֹצְאוֹת מִמֶּנּוּ בְּאִמְצָעִים טְבֻעִים, כְּגוֹן מוֹדִישׁ וּמַעֲשִׂיר מְשִׁפִּיל אֶף מְרוֹמִם,⁹⁶ וְחַנוּן וְרַחוּם,⁹⁷ וְקָנָא וְנוֹקָם,⁹⁸ וְגִבּוֹר⁹⁹ וְשִׁדִּי¹⁰⁰ וְהַדּוֹמִים לָהֶם.

תְּאָרֵי הַיַּחַס, כְּגוֹן בְּרוּךְ¹⁰¹ וּמְבוֹרָךְ¹⁰² וּמְהוֹלָל¹⁰³ וְקָדוֹשׁ¹⁰⁴ וְרַם וְנִשְׂא,¹⁰⁵ לְקוֹחִים מִן הַשִּׁבְחָה שְׁאֲנִישִׁים מְשִׁבְּחִים אוֹתוֹ. אֵלֶּה, אֶף שֶׁהֵם רַבִּים, אֵינָם מְחִיבִים בּו רְבוּי וְאֵינָם מוֹצִיאִים אוֹתוֹ מִהֵיִת אֶחָד.

תְּאָרֵי הַשְּׁלִילָה הֵם כְּגוֹן חַי¹⁰⁶ וְאֶחָד¹⁰⁷ וְרֵאשׁוֹן וְאַחֲרוֹן.¹⁰⁸ הוּא מִתְאָר בְּאֵלֶּה כְּדִי לְשַׁלֵּל מִמֶּנּוּ אֶת הַפְּכִיחָה, לֹא כְּדִי לְקַבֵּעַ לְגַבִּיו אֶת אֵלֶּה בְּמִשְׁמַעֲיוֹת שְׁאֵנוּ מְבִינִים מֵהֶם. הָרִי אֲנוּ אֵינָנוּ מְבִינִים חַיִּים אֵלֶּה בְּחוֹשׁ וּבִתְנוּעָה, וְהוּא נֶעֱלֶה מִשְׁנִיחָם. אֲנוּ מִתְאָרִים אוֹתוֹ שֶׁהוּא חַי, כְּדִי לְשַׁלֵּל שֶׁהוּא דוֹמֵם או מֵת, בְּגִלְל תְּחוּשַׁת-הַלֵּב הָרֵאשׁוֹנִית שְׁמָה שְׁאֵנוּ חַי - מֵת. זֶה אֵינוֹ מִתְחַיֵּב עַל-פִּי הַשִּׁכָּל. יֵשׁ שֶׁתְּשַׁלֵּל, לְמִשְׁל, מִן הַזְּמַן אֶת הַחַיִּים, וְלֹא מִתְחַיֵּב שֶׁהוּא מֵת, כִּי אֵין הוּא עֹשׂוֹי לְקַבֵּל חַיִּים או מוֹת. כְּמוֹ שֶׁלֹּא מִתְחַיֵּב מִזְּמִירָתוֹ שֶׁהֶאֱבֵן אֵינָה

יִדְעַת, שֶׁתְּתַאָר אוֹתָהּ שֶׁהִיא בּוֹרָה. כְּשֶׁם שֶׁהֶאֱבֵן נְחוּמָה מְלַקְבֵּל יְדִיעָה או בּוֹרוֹת, נִשְׁגָּבָה הַעֲצֻמוֹת הָאֱלֹהִית מְלַקְבֵּל חַיִּים או מוֹת, כְּמוֹ שֶׁאֵין הִיא מְקַבֵּלֶת אוֹר או חֹשֶׁךְ. לוֹ שְׁאֵלוֹ אוֹתָנוּ אִם עֲצֻמוֹת זֹאת מְאִירָה או חֹשׁוֹכָה, הֵינּוּ אוֹמְרִים בְּדֶרֶךְ מְשִׁאֵלֶת "מְאִירָה", מִתּוֹךְ חֻשׁ מִפְּנֵי תְּחוּשַׁת-הַלֵּב שֶׁתְּאָמַר שְׁמָה שְׁאֵינוּ מְאִיר - חֹשֶׁךְ. לְאִמְתּוֹ שֶׁל דָּבָר עָלֵינוּ לְהַגִּיד שֶׁאֵת הָאוֹר וְהַחֹשֶׁךְ מְקַבֵּלִים רַק גּוֹפִים. וְהַעֲצֻמוֹת הָאֱלֹהִית אֵינָה גּוֹף, וְלָכֵן אֵין לְתַאָר אוֹתָהּ שֶׁהִיא מְאִירָה או חֹשׁוֹכָה אֵלֶּה עַל דֶּרֶךְ הַדְּמוּי, או כְּדִי לְשַׁלֵּל אֶת הַתְּאָר הַמְּצַבִּיעַ עַל חֶסְרוֹן. כִּךְ אֵין מְקַבֵּלִים חַיִּים וּמוֹת אֵלֶּה גּוֹפִים טְבֻעִים, וְהַעֲצֻמוֹת הָאֱלֹהִית נֶעֱלֶה וּמְרוֹמְמָת מִשְׁנִיחָה. וְאִם יֹאמַר "חַיִּים שֶׁלֹּא כְּחַיִּינוּ", זֹאת כְּנֻתְנוּ, שֶׁכֵּן אֵין אֲנוּ מְבִינִים חַיִּים כָּלֵל אֵלֶּה כְּחַיִּינוּ. וְהָרִי הוּא כְּאוֹמַר "אֵינָנוּ יוֹדְעִים מֶה הוּא". וְמָה שְׁאֵנוּ אוֹמְרִים אֵל חַי¹⁰⁹ וְאֱלֹהִים חַיִּים¹¹⁰ אֵין זֶה אֵלֶּה יַחַס מְנַגֵּד לְתַאָר אֱלִילִי הָאִמּוֹת שֶׁהֵם אֱלֹהִים מִתִּים שְׁשׁוּם מַעֲשֶׂה אֵינוֹ נּוֹבֵעַ מֵהֶם. כִּךְ אֲנוּ אוֹמְרִים אֶחָד כְּדִי לְשַׁלֵּל לְגַבִּיו אֶת הָרְבוּי וְלֹא כְּדִי לְקַבֵּעַ לְגַבִּיו אֶת הָאֶחָדוּת הַמוֹבְנָת אֲצִלְנוּ. כִּי הָאֶחָד לְדִידְנוּ הוּא מֶה שֶׁחֲלָקִיו רְצוּפִים וְדוֹמִים זֶה לְזֶה, כְּגוֹן שֶׁתְּאָמַר: "עֵצִם אֶחָד" וְ"עֵצָב אֶחָד" וְ"מִים אֶחָדִים" וְ"אִוִיר אֶחָד". וְתַאָמַר בְּאִשֶׁר לְזִמֵּן עַל